

Inventarisatiemethode bij de Buizerd *Buteo buteo*

Willem van Manen

Zelden durf ik mijn hand in het vuur te steken voor de betrouwbaarheid van mijn buizerdinventarisaties in grote bossen (>500 ha). Met meer dan 15 jaar ervaring in gebieden verspreid over de noordelijke helft van Nederland en na het vinden van tegen de duizend nesten, word ik nog jaarlijks verrast door deze soort.

Voor dit artikel voerde ik een analyse uit van een inventarisatie in Boswachterij Nunspeet (2300 ha, voornamelijk naaldbos). De inventarisatie is representatief voor mijn ervaringen bij andere inventarisaties. Doel was een methode te ontdekken, waarmee de manier van notatie -en later de interpretatie van waarnemingen- een waterdicht beeld zou geven van aantallen en verspreiding, en dat alles zonder intensief naar nesten te zoeken.

Werkwijze

De buizerdinventarisatie in Nunspeet maakte onderdeel uit van een broedvogelkartering in het voorjaar van 1995, in opdracht van Staatsbosbeheer en in dienst van SOVON. Er werden zes complete rondes gelopen en gefietst, waarbij in ronde 1 (1-11 maart) 58 uur, 2 (22-31 maart) 57 uur, 3 (12-22 april) 72 uur, 4 (9-27 mei) 103 uur, 5 (19-23 juni) 40 uur en ronde 6 (30 juni-29 juli) 78 uur aan veldwerk werd gespandeerd. De tijdsinvestering per ha bedroeg gemiddeld ongeveer negen minuten. Waarnemingen werden ingetekend op een 1:10.000-kaart, waarbij aantekeningen werden gemaakt van leeftijd, verenkleed en gedrag. Er werd intensief gezocht naar nesten, die vervolgens werden gecontroleerd in ei- en jongenfase. Een nest werd als gevonden beschouwd wanneer het zichtbaar was bebouwd.

Interpretatie van de gegevens was in mijn geval nogal simpel vanwege het grote aandeel gevonden nesten. De enkele territoria (zonder nest) zijn opgevoerd aan de hand van alarmerende vogels (1) en copulatioeroep in potentieel geschikt nestbos (3). Waarnemingen van roepende Buizerds op grote hoogte werden bij de interpretatie genegeerd, omdat dit vogels kunnen zijn die kilometers verderop broeden.

Resultaten

In totaal werden 33 territoria vastgesteld, waarin 29 nesten werden gevonden. De afstand van een nest tot het dichtstbijzijnde bezette nest bedroeg gemiddeld 569 m (standaardafwijking = 201 m), met een variatie van 225-1200 m. In 17 nesten werden eieren gelegd en in 15 nesten werden jongen geboren. Van 13 nesten vlogen jongen uit. De paren waarvan geen nest werd gevonden

(4) produceerden met zekerheid geen jongen en waarschijnlijk ook geen eieren. Het gros van de paren (69%) startte met eileg vlak voor aanvang van de derde ronde.

Tijdens de inventarisaties werden territoria ook geregistreerd, en wel aan de hand van de volgende typen waarnemingen:

- roepend cirkelen en territoriumconflicten (markering van territorium);
- roepen beneden boomtopniveau (contact tussen partners);
- alarm (verdediging van nest tegen indringer, meestal de waarnemer).

De opgevoerde paren zijn ingedeeld naar eileggend en niet-eileggend. De enkele paren waarvan geen nest werd gevonden, zijn als niet-eileggend beschouwd. Tabel 1 geeft een overzicht van aantallen territoria en nesten die per inventarisatieronde werden gevonden. Bovendien is het percentage territoria aangegeven dat per ronde werd geregistreerd (trekingskans). De vraagtekens in dit deel van de tabel worden veroorzaakt doordat het achteraf onduidelijk is of waarnemingen (meestal alarmerende vogels) bij bezette nesten een artefact zijn van bewuste nestcontroles.

Tabel 1. Aantal ontdekte territoria, registratiekans (%) en het aantal bezette nesten. Per categorie is onderscheid gemaakt tussen eileggende en niet-eileggende paren.

Number of territories, registration efficiency (%) and number of occupied nests. For each category, a distinction is made between egg-laying and non-laying pairs.

Rondennummer <i>Visit number</i>	1	2	3	4	5	6
Maand <i>Month</i>	III	III	IV	V	VI	VII
Dagen <i>Date</i>	1-11	22-31	12-22	9-27	19-23	30-29
Ontdekte territoria <i>Number of detected territories</i>						
Geen eileg <i>Not laying</i>	12	2	2	0	0	0
Eileg <i>Egg laying</i>	6	4	4	0	2	1
Totaal <i>Total</i>	18	6	6	0	2	1
Registratiekans (%) per ronde <i>Registration efficiency (%) per visit</i>						
Geen eileg <i>Not laying</i> (n=16)	81	63	50	19	6	0
Eileg <i>Egg laying</i> (n=17)	29	53	41	?	?	?
Bezette nesten <i>Occupied nests</i>						
Geen eileg <i>Not laying</i>	4	3	3	1	1	0
Eileg <i>Egg laying</i>	0	3	7	4	2	1
Totaal <i>Total</i>	4	6	10	5	3	1

Uit de tabel komt naar voren dat het begin van de inventarisatieperiode (maart) belangrijk was voor het vaststellen van territoria. Na de derde ronde (half april) zakt vooral de trekingskans van niet-eileggende paren snel in. Paren

die tot eileg overgingen, waren in Nunspeet merkwaardig genoeg minder makkelijk te ontdekken dan de niet-leggende paren. Wel zakte ook de trefkans bij deze categorie vooral na de derde ronde (niet af te lezen uit tabel).

In het algemeen zijn paren met eieren of jongen zwijgzaam, behalve wanneer verstoring plaatsvindt en de vogels gaan alarmeren. Het weinig extraverte gedrag van de eileggende paren verklaart tevens waarom er laat in het seizoen nog relatief veel nesten werden bijgevonden.

Illustratief voor het obscure gedrag zijn de vondsthistories van twee nesten. Het eerste nest werd gevonden in een douglasopstand gedurende de eerste ronde. In de wijde omgeving van het nest werd nooit een Buizerd waargenomen, totdat half juni werd ontdekt dat er onder het, overigens zojuist gepredeerde, nest een vrij grote poepkrans lag. In een ander territorium hetzelfde verhaal: nooit een Buizerd gezien en in juli een uitgevlogen jong, bedelend in de buurt van een uitgevlogen nest op een heksebezem.

Discussie

Er bestaat een mogelijkheid dat de hoge trefkans van de niet-eileggende paren ten opzichte van de eileggende paren in maart een gevolg is van grove ondertelling van de eerste categorie. Immers, de niet-eileggende paren hadden vanaf half april eenvoudigweg weinig meer te zoeken in de buurt van hun nest. Waarschijnlijk echter heeft het verschil in trefkans tussen de categorieën te maken met verschil in gedrag. Gedurende de hele inventarisatieperiode werden namelijk geschikte percelen op niet-gevonden nesten doorzocht. Bijgevonden nesten werden gecontroleerd door erbij te klimmen, waarbij aan de toestand van de kom kon worden afgelezen of er al dan niet eieren waren gelegd. Slechts in een klein deel van de laat gevonden nesten had geen eileg plaatsgevonden. Territoria en nesten van het niet-broedende deel van de populatie waren vroeg in het seizoen blijkbaar makkelijker vast te stellen en vermoedelijk valt dus de kwaliteit van onderhavige inventarisatie mee.

De afnemende trefkans in de loop van het seizoen was er de oorzaak van dat het gros van de uitsluitende waarnemingen (waarnemingen van verschillende vogels op hetzelfde moment) begin maart zijn gedaan. Zouden er niet massaal nesten zijn gevonden (die als uitsluitende waarneming zijn opgevat), dan was een flinke portie durf nodig geweest om hetzelfde aantal territoria op te voeren. Dit temeer omdat nesten soms dicht bij elkaar lagen (tot 225 m) en er een reële kans is op doortrek tot begin april. Territoriumhouders reageren soms agressief op doortrekkers, die op hun beurt baltsachtig kunnen reageren. De bedoeling van dit onderzoek was een methode te ontwikkelen waarlangs via interpretatie van veldwaarnemingen en zonder intensief zoeken naar nesten een goed beeld zou worden verkregen van aantallen en verspreiding van de Buizerd in grote bossen. Tal van bewerkingen van het materiaal (lang

niet allemaal vermeld) leiden nimmer tot een zinvolle aanpak. Achteraf gezien is dat logisch omdat voor een groot aantal opgevoerde territoria het nest als belangrijkste uitsluitende waarneming werd gebruikt.

Voor waarheidsgetrouwe aantallen en verspreiding van de Buizerd durf ik wel te stellen dat het noodzakelijk is alle zeilen bij te zetten. Dat wil zeggen dat bij waarnemingen gedrag en verenkleed worden genoteerd en dat men zich van maart t/m juli de benen uit het lijf moet lopen op zoek naar nesten.

Summary: Mapping method in the Common Buzzard *Buteo buteo*

During mapping of breeding birds in 2300 ha of woodland, special attention was paid to Common Buzzards. In March-July, the study area was mapped six times (on average 9 min/ha spent, combined for the full period). Territories were defined according to observations of (1) calling and territorial conflicts, (2) contact calling below tree level, (3) alarm calls, indicative of an occupied nest, and (4) occupied nests. A distinction was made whether or not observed pairs had laid eggs.

Observations in March turned out to be important in delineating territories, registration efficiency dropping considerably after mid-April, especially for pairs that were incubating (Table 1). Surprisingly, egg-laying pairs were more difficult to detect than non-laying pairs. Apparently, pairs with eggs or nestlings are less vocal than non-laying pairs, unless disturbed near the nest (in which case alarm calls are easy to hear). Whatever method is used during the breeding season to map territorial Common Buzzards, systematic searching for nests, in combination with note-taking of diagnostic plumage characteristics (necessary to be able to differentiate between close-nesting pairs) is absolutely obligatory if it is the intention to obtain true population figures. Mapping in its typical sense, i.e. by using fixed routes and concentrating on behaviour indicative of territory-holders (and not searching for nests), is useless in Common Buzzards, because of its rather wide-ranging behaviour, large local differences in density, low profile during much of the breeding season and the presence of non-territorial surplus-birds.

Adres: Groenkampen 123, 9407 RM Assen.

